

Identitățile Chișinăului

Materialele conferinței,
12-13 septembrie 2011, Chișinău

IDENTITĂȚILE CHIȘINĂULUI

MATERIALELE CONFERINȚEI, 12-13 SEPTEMBRIE 2011, CHIȘINĂU

Coordonatorii volumului:
Sergiu Musteață
Alexandru Conduneanu

Tehnoredactare și prepress: **Roman Mardare**
Coperta I: **Un sector al Chișinăului în secolul al XIX-lea** (după *Retro Chișinău*)
Coperta IV: **Posterul Conferinței „Identitățile Chișinăului”**

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

“Identitățile Chișinăului”, conf. (2011 ; Chișinău). Identitățile Chișinăului: Materialele conferinței, 12-13 sept. 2011 / col. aut.: Silviu Andrieș-Tabac, Ion Tentiuc, Valeriu Bubulici [et al.]. – Ch.: Pontos, 2012 (F.E.-P. “Tipogr. Centrală”). – 224 p.

Texte: lb. rom., engl, germ. – 500 ex.

ISBN 978-9975-51-308-1.

94(478-25)(082)=135.1=111=112

I-34

Lucrarea este accesibilă în varianta color pe: <http://www.antim.md/resurse/seria-de-monografii-istoriei-si-documente-necunoscute/>

CUPRINS

PREFAȚĂ (S. Musteață, A. Corduneanu)	6
--	---

I. IDENTITĂȚILE CULTURALE ȘI ISTORICE

Silviu ANDRIEȘ-TABAC, <i>Promovarea identității municipiului Chișinău prin simbolica heraldică</i>	9
Ion TENTIUC, Valeriu BUBULICI, Mariana VASILACHE, Livia SÎRBU, <i>Despre investigațiile arheologice de la Biserica Măzărache din Chișinău în anul 2010</i>	18
Sergiu BACALOV, <i>Aspecte referitoare la negustorii bacali. Influențe și prezențe orientale în târgurile Țării Moldovei (secolele XVII – XVIII)</i>	35
Lică SAINCIUC, <i>Chișinăul secolului al XVIII-lea. Reconstituire urbanistică</i>	49
Mariana ȘLAPAC, <i>Defence Architecture of Chișinău</i>	55
Ivan DUMINICA, <i>Strada bulgară – parte componentă a Chișinăului istoric</i>	57
Lucia SAVA, <i>În căutarea identității: Chișinăul în perioada țaristă (1812-1918)</i>	71
Iurie COLESNIC, <i>Pan Halippa – un motor al identității naționale</i>	80
Valentina URSU, <i>Reabilitarea patrimoniului istoric al Chișinăului în perioada postbelică și inițierea construcției unei identități urbane de tip sovietic (anii '40-'50 ai sec. XX)</i>	89
Ludmila COADĂ, <i>Dileme și tendințe într-un oraș post-sovietic: Chișinăul în bătălia pentru viitor</i> ..	95
Vasile DUMBRAVA, <i>Denkmäler von Lenin und Stefan dem Grossen: konkurrierende Erinnerungskulturen in der Republik Moldova nach 1991</i>	103
Adrian CRĂCIUNESCU, <i>Al cui este Chișinăul istoric ?</i>	107

II. IDENTITĂȚI RELIGIOASE

Dinu POȘTARENCU, <i>Biserica Sf. Teodor Tiron din Chișinău</i>	119
Ion GUMENĂI, <i>Constituirea, evoluția și principalele activități a comunității evanghelic-luterane din Chișinău în prima jumătate a secolului al XIX-lea</i>	146
Alexandr ROITMAN, <i>Școala religioasă evreiască din Chișinău fondată în memoria Haiei Moghbilnik (Srulovich) în anul 1874</i>	154
Dinu POȘTARENCU, <i>File din istoria bisericii grecești Sf. Pantelimon din Chișinău</i>	161
Silvia SCUTARU, <i>Considerații privind identitatea eparhială a Chișinăului (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)</i>	169

III. PERSPECTIVA IDENTITARĂ ȘI CULTURALĂ A CHIȘINĂULUI

Alexandru POPA, <i>Despre rolul arheologiei în procesul de protecție a patrimoniului cultural-istoric al urbei</i>	175
Bo LARSSON, <i>Chișinău – to the future with history in luggage</i>	179
Adrian CRĂCIUNESCU, <i>Patrimoniul urban dincolo de Branding</i>	192
Sergiu MUSTEAȚĂ, <i>Dilema Chișinăului - „Cel mai frumos oraș de pe planetă” sau „Oraș pe cale de dispariție”</i>	199
Alexandru CORDUNEANU, <i>Chișinău, aspecte identitare și perspective de dezvoltare</i>	214
Sergius CIOCANU, <i>Chișinău – un oraș istoric în proces de dispariție</i>	217
Ion ȘTEFĂNIȚĂ, <i>Centrul istoric al Chișinăului între protecție și demolare</i>	221

ASPECTE REFERITOARE LA NEGUSTORII BACALI. INFLUENȚE ȘI PREZENȚE ORIENTALE ÎN TÂRGURILE ȚĂRII MOLDOVEI (SECOLELE XVII - XVIII)

Sergiu BACALOV

Ca și întreaga Europă, Țara Moldovei, în Evul Mediu și în epoca modernă, n-a evitat influențele politice, social-economice și culturale ale Lumii Orientale. Trebuie să specificăm că, în societatea contemporană, inclusiv în anumite medii științifice, în deosebi se pune accent pe aspectele negative ale influenței orientale, uitând de numeroasele momente pozitive. Astfel, privind fenomenul în ansamblu, constatăm că aceasta frecvent a avut un efect benefic asupra spațiului carpato-nistean.

Cu toate că, încă de la formarea voievodatului est-carpatic din valea râului Moldova în secolul al XIV-lea, n-au lipsit contactele cu civilizațiile de tip oriental, totuși, acestea capătă un caracter regulat și un rol determinant odată cu acceptarea suzeranității otomane¹.

Începând cu mijlocul secolului al XVI-lea, în contextul aprofundării dependenței politice față de Poarta Otomană, domnii și marea boierime moldovenească, aflată sub influența relațiilor de suzeranitate, parcurgeau de nenumărate ori, benevol sau de nevoie, drumul Țarigradului. În acest mod, clasa politică a făcut cunoștință, în mod direct, cu beneficiile și neajunsurile Orientului, preluându-le într-o mare măsură. Odată "contaminată", elita politică și social-economică a Moldovei medievale, a devenit promotoare a modului de viață oriental. O promotore activă a civilizației orientale a fost și componenta alogenă (formată, în special, din creștini originari din spațiul balcanic al Imperiului Otoman) a boierimii moldovenești. Nu trebuie să scăpăm din vedere nici faptul că, "noua boierime" provenea, în mare măsură, din tagma negustorilor, iar activitatea comercială n-au încetat s-o practice nici după ce accedeau în marile dregătorii ale aparatului politico-administrativ al Țării Moldovei.

În această ordine de idei, târgurile și orașele Moldovei medievale, în calitate de centre ale comerțului, pe parcursul secolului al XVII-lea și, în special, în secolul al XVIII-lea, au reprezentat puncte de conexiune ale țării cu civilizația orientală. Orașele și târgurile moldovenești aveau și un procent semnificativ de populație originară din diferite regiuni ale Imperiului Otoman, îndeplinind astfel misiunea,

neoficială, de familiarizare a populației de rând a Țării Moldovei cu realizările lumii orientale.

Locul de frunte în mediul populației de origine orientală a târgurilor moldovenești îl ocupă negustorii. Această situație rezultă din dependența economică a Țării Moldovei față de statul suzeran, prin includerea acesteia în orbita intereselor comercianților (musulmani, creștini și mozaici) din Imperiul Otoman.

Includerea Țării Moldovei în spațiul economic al statului suzeran a cauzat apariția unor noi categorii de negustori, specializați în transportarea și comercializarea unor produse specifice lumii orientale. Avem în vedere pe abageri, bogasieri, blănari etc. Din aceeași categorie de negustori au făcut parte și negustorii bacali, preocupați de comercializarea mirodeniilor și a altor produse alimentare, de regulă, tipice pentru spațiul otoman.

Originea orientală a negustorilor bacali este reflectată nu doar în denominația profesiei². Și gama de produse, de altfel destul de largă, aflată în competența băcalilor demonstrează originea orientală a acestora. Astfel, spre finele secolului al XVIII-lea, domnul Alexandru Constantin vodă Moruzi, prin hrisovul de la 24 decembrie 1792, fixează nartul (prețul maxim) la produsele comercializate în Iași de negustori. Tagma negustorilor era constituită din mai multe bresle (rufeturi), numite și „fienturi”. Primul „fient” era cel al băcalilor, iar printre mărfurile vândute în dughenile lor evidențiem următoarele: „untdelemn, orez, săpun bun, stafide, de diferite calități, curmale de Egipt, migdale cu coajă, măsline negre, zeamă de lămâie, roșcove de calitate superioară sau proaste, piper, cafea de Iemen, cafea cobac, halva de Adrianopol, scumpă, halva de Constantinopol, de trei ori și jumătate mai ieftină, smochine de diferite calități, cracatiță bună sau cracatiță melidon, lacherdă, sardele, zahăr canar, fidea albă sau galbenă, oțet de vin sau de mied” etc.³, toate împreună erau numite *băcălii*. Însuși locul de origine a acestor produse, reflectat în denumirea acestora, trădează

¹ IORGA, 1925, 117-136, 196-210.

² „Bacal” – termen de origine arabă „bakkal” (cu semnificația vânzător de condimente, legume și alte produse de consum), intrat în graiul moldovenesc al limbii române prin intermediul limbii turce. În graiul muntenesc este utilizat sinonimul „băcan”, cu aceeași semnificație.

³ CIHODARU, 1980, I, 413-414.

proveniență orientală: Egipt, Iemen, Constantinopol, Adrianopol.

Astfel, putem admite, cu o mare doză de certitudine, faptul că primii negustori bacali din Țara Moldovei au fost originari din comunitățile etnice ale Imperiului Otoman.

Primul bacal atestat de documentele interne în Țara Moldovei, anume Gheorghe bacal, pare să fie de origine albaneză sau greacă. De vreme ce, deocamdată, Gheorghe bacal este prima persoană cunoscută din această breaslă negustorească a Țării Moldovei, credem de cuviință să ne oprim puțin atenția asupra biografiei sale. Dintr-o mărturisire de la 28 mai 1621, din timpul primei domnii a lui Alexandru vodă Iliș (septembrie 1620 – octombrie 1621), aflăm pe „Gheorghe băcalul” la Iași, alături de „alți oameni buni”, cum ar fi „Radul, vornicul de târg, și Iordachie săbiar, și Hrizea ce-au fost staroste”, în calitate de martori la vânzarea unei ocini din Știgoreni, ținutul Cârlișău de către niște răzeși⁴.

În continuare, documentele îl menționează pe Gheorghe bacalul în timpul domniei lui Vasile vodă Lupul (1634 -1653), căsătorit cu Măricuța, fiica lui Precop din Bârlad. Știm că în Iași avea în stăpânire o casă, de cumpărătură. Aflăm despre aceste momente din zăpisiul de la 5 august 1646, prin care Cârștina, fata Ștefaniei, cu fiul său, Costantin, mărturisesc că „am vândut casa” din Iași, pentru 160 de lei, lui „Ghiorghi bacalul și fâmeei sale, Măricuței, fata lui Precop de Bârlad, și cuconilor lor ce le va da Dumnedzău”. Casa era situată „din cheotoarea casei Flocăi, până în pod, și despre Ulița Mare”. Martori la această tranzacție au fost „vecini din gios: Mihăilă Floca și Cârștea cămănariul și Mihul croitoriul, și vecini de mai aproape: Oprea cizmariul și, așijdere, Ionașco Suceveanul potcovariul, și Ion Buga brăhăriul, și Vasile strelariul, ginerele Drumoaei, și Ivan Bănitul călăraș de Țarigrad și mulți oameni buni de prinpregiur” și „Gânsca bărbieriul și Ghiorghi dzălar” și, un confrate de breaslă, „Căzucul băcal”⁵.

Gheorghe bacal, concomitent cu negustoria, s-a inclus și în slujba domniei în calitate de călăraș de Țarigrad. Despre acest fapt știm dintr-un zăpisi din 15 martie 1647, când vecinul lui Gheorghe bacalul, anume „Mihail Floca cruitoriul den Iași” și soția sa, Tudora, vând o casă grecului Hristodor, jitnicer, pentru 80 lei. În zăpisiul de vânzare se precizează că această casă „iaste în Târgul Vechiu, între Ghiorghie băcalul, călărașul de Țarigrad”. Printre martori figurează însuși „Gheorghie băcalul călărașul de

Țarigrad”⁶. Călărașii de Țarigrad numărau, către începutul secolului al XVIII-lea, „cincizeci, cu vătaful sau mai marele lor. Toți vorbesc turcește și, când este de trebuință, trebuie să se ducă la Țarigrad, pentru care treabă primesc, în afară de slobozirea de dări, 20 de taleri din visteria țării”⁷. În acest fel, Gheorghe bacal a reușit să îmbine utilul cu plăcutul. Deplasările frecvente în scopuri personale spre Constantinopol (Țarigrad), ce reieșeau din necesitatea de a aduce în Iași marfă nouă, Gheorghe bacal le-a combinat, în mod chibzuit, cu slujba de călăraș de Țarigrad.

Despre locul de baștină și originea etnică a lui Gheorghe bacal aflăm dintr-o serie de acte care fac trimitere la o danie a acestuia, făcută mănăstirii cu hramul Sfântul Gheorghe (!) de la Adriana (Μανστηριου Αδριανότις), orașul Gjirokastra, actualmente în Republica Albania. Astfel, la 1 octombrie 1657, „Gheorghe bacalul, și soția mea, Marica” („Γεώργιος ο μπακάλης, και ή ζηβια Μαρικα”), mărturisește personal, printr-un zăpisi întocmit în limba greacă, că „am închinat cele două prăvălii care sunt lipite de casă, atât cât se întinde locul lor până la gardul de nuiele, la baia de la Drino, jos în Rumelia („μπαγια στο Δριανο, κατω εις την Ρουμέλη”), în patria mea, pentru mântuirea sufletelor noastre”, pentru că „având preacuviosul a scrie în sfintele daruri <pentru liturghie>, și acolo și aici, la Sfântul Gheorghe, la Hlincea, dat fiindcă Sfântul Gheorghe este închinat acolo”. Martori au fost „duhovnicul popa chir Isaiaș, protopopul chir Darios, chr Dumitrașcu fost uricar, popa chir Manasis... iotul [Steliotul⁸], chir Bejan Șelarul, chir Nicolaos nașul meu, Linos, chir Iliș, chr Ianis, Tranos Varniotul, chir Lefteris”, dintre care semnează cu slove grecești: Isaia ieromonahul, Nicolas, Manasis ieromonahul, Iliș, Tranos Varniotul, și Lefteris, iar cu slove

⁶ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/337, 412-413; referitor la amplasarea casei lui Gheorghe bacalul vezi și CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/ 348, 419-420, când la 3 iunie 1648, același „Mihăilă Floca croitorul din Târgul Vechiu, și cu fiica sa, cu Cercheja, nepoata lui Vasile Haiducul” au vândut lui Hristodor fost jitnicer, pentru 87 de lei, „un loc de casă în Târgul Vechiu, ce iaste între casa lui Gheorghe bacalul și între casa lui Hristodor ce-au fost jitnicer”. Vânzarea s-a făcut înaintea „Neniului vornicul de gloată, și de înaintea lui Piliposchi vornicul, și a Cârștei ce-au fost cămănar, și a lui Gheorghe bacalul și a lui Gligorie șoltuzul armenescu de Suceava”. Este un moment important, deoarece, după cum vom vedea ceva mai jos, prăvăliile le avea lângă locuința sa. Actul a fost întărit prin punerea pe ceștilor, iar „în sigiliul lui Gheorghe bacal se observă un scut heraldic timbrat de o cască cu lambrechini și o coroană cu trei feuroni”.

⁷ CANTEMIR 1992, 93.

⁸ CDM, 1968a, III/278, 80.

⁴ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/143, 193.

⁵ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/333, 407.

slavone: Bejan șalar, Dumitrașcu uricariu, protopopul Tarios⁹. Aflăm alte detalii din zăpisiul scris la 13 martie 1658, în Iași, prin care „Gheorghie băcal și cu femeia mea, Mărica” mărturisesc că au „închinat la Rumelia, la mănăstire la Driian, unde iaste hramul la Adormire Maicăi noastre Precistii, la Arghirocastru, de unde sintu eu, căci sintu părinții noștri și noi la svântul pomelnic cel mari acolo sintem scrișă”, dând „am dat doao dughene ce sint lipite de casa noastră la capul podului la Târgul Vechiu cu locul lor pân-în fundul gardului pentru sufletul nostru și al părinților noștri”. Adăugând că „sântem scriși și aice la Sventi Gheorghie la pomelnic căci îi închinat la Sventi Gheorghie acolo la Rumelia”. Printre martori au fost „duhovnicului meu Theodosie egumenul de la Hlincea, și clisiiașul de la mănăstiri Trei Sveatitele popa ..., și popa Manasie de la Rumelie și Darie protopop și mulți vecini din pregiurul nostru, anume: Dumitrașco diiacul de la doamna, și Bejan șelariul, și Necula băcal, nănașul nostru, și Ilie dzelariul, hinul nostru, și Chiriiaș Trano, finul nostru, și Lefterie, și Necula băcal de la Trei Sveatitele și alți mulți vecini din pregiurul nostru”. Toți, în afară de Dumitrașco diiacul, Bejan șelariul și Ilie dzelariul, semnează grecește, inclusiv cei doi Necula băcali („Νηκολας μπακαλις” „Νηκολας μπακαλις”)¹⁰.

Pentru ultima dată Gheorghie bacalul este menționat activând la 17 aprilie 1650, când se află printre martorii care adevăresc vânzarea unui loc de casă și dughene, cu două pivnițe, făcută de Dumitrașco Sirbul din Iași mănăstirii Galata. Martori au fost mai multe fețe bisericești și negustori: egumenul „Arsenie de la Svântă Mărie, și Gavri proegumen de acoloa, și Theona arhimandrit, și Neanciu pârçalab, și Cehan vâtav, și Droșea blănar, și Cârștea staroste, și Curtu staroste, și Ghiorghie băcal, și Andronic băcal, și Ghiorghie ginerele Frâncăi și alți mulți orașeni s-au pilejit”. Zăpisiul este întărit de martori cu punerea semnăturilor, printre care câteva în greacă, inclusiv cea a lui „Γεωργις μπακαλις”¹¹.

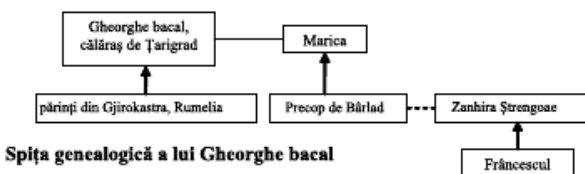
⁹ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/ 436, 495-496.

¹⁰ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/442, 500-501; La 27 ianuarie 1677, Iași, Antonie vodă Ruset, întărește uric mănăstirii „Andreiana de la Arghirocastru la Rumele stăpânirea peste două dughene din Iași, la capul Podului Vechiu, primite danie de la Gheorghie băcalul și soția lui Mărica”, CDM, 1970b, IV/130, 52; La 1 mai 1681, Iași, Duca vodă întărește uric mănăstirii „Andreiana de la Arghirocastru la Rumele stăpânirea peste două dughene din Iași, la capul Podului Vechiu, primite danie de la Gheorghie băcalul și soția lui Mărica din tg. Iași”, după ispisoc de întăritură de la Antonie vodă, CDM, 1970b, IV/617, 151.

¹¹ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/444, 503-504.

Peste șase ani, Gheorghie bacalul este menționat tangențial la 1 iulie 1656, în contextul vânzării unui imobil din vecinătatea casei sale din Iași: „în Târgul Vechi, învecinându-se cu Necula, Bejan, Gheorghie băcalu și Hareta”¹². Din textul documentului este greu de apreciat dacă mai era în viață la acel moment Gheorghie bacalul. Mai curând avem de a face cu o simplă precizare topografică.

De asemenea, n-am găsit, deocamdată, nici un document care ar arăta vreo tangență dintre Gheorghie bacal și cu acel Gheorghie bacal meționat la 7 decembrie 1664, când domnul Eustratie vodă Dabija, „face cunoscut lui Bejan Gheuca, pârçalab de Galați, că în urma jalbei lui Rustea neguțătorul i s-a scris și a hotărnicit ocina acestuia de la Șândreni și Dănceni”, situate ambele pe Bârlad, în ținutul Covurluiului, hotărând că „din vatra satului să ție Rustea două părți și Zanfira cu Panhile o parte, via să o țină Zanfira”, totodată precizându-se ca „iazul pus de Gheorghie băcalul, ginerele Zanfirii, pe locul Rustii să se scoată”¹³. Iar la 22 aprilie 1665, pârçalabii de Galați, Dumitrache Dracea și Hrisoscul, adevăresc că „Zanhira Ștrengoae, fata Frâncescului, a dat seamă înaintea lor că via sa de la Dănceni, unde are și Rustea vie, a fost cumpărată de tatăl său de la Corbea”¹⁴. Doar originea bărlădeană a soției sale, Mărica, ne face să întrezărim o probabilă legătură, având în vedere că mai sus menționata Zanfira, soacra unui Gheorghie bacal, își desfășoară activitatea în partea meridională a Țării Moldovei.

Spita genealogică a lui Gheorghie bacal

În privința altor negustori bacali din Țara Moldovei, din lipsă de spațiu, ne vom referi în treacăt. Astfel, al doilea bacal atestat în Țara Moldovei de

¹² CDM, 1968a, III/196, 63, casa vândută a fost a lui Casa a fost a lui „Iacob cizmarul, fiul Oprei”, ceea ce confirmă faptul că este vorba anume despre acel Gheorghie bacalul de care ne ocupăm în acest studiu. Vezi și CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/420, 481, la 1 iulie 1656, mănăstirea Trei Ierarhi din Iași, vinde o casă lui Ianc cămăraș. Casă care „au fost a lui Iacob cizmarul, ficiorul Oprei” și era situată „în Târgul Vechiu, între Necula, și între Bejan, și între Gheorghie băcalul, și între Hareta(a)”. Martori au fost „popa Eremia de la beserica..., protopop Darie de la beserica lui Danco, și Alecsandru vornicul, și dinnaintea... Neculei băcalului, și Ialea bărbiiarul, și dinnaintea... Săftii... croitorul; și s-au prilejit și câțiva neguțători”

¹³ CDM, 1968a, III/1091, 242.

¹⁴ CDM, 1968a, III/1150, 255.

sursele interne este *Necula bacalul* (între 12 aprilie <după 1633> și 9 august 1659), care semna grecește, era călăraș de Țarigrad și, totodată, naș lui Gheorghe bacalul¹⁵. Concomitent a mai existat un *Necula bacalul de la Trei Ierarhi*, care de asemenea semna grecește¹⁶. Apoi apare menționat *Cazacul bacal* (5 august 1646)¹⁷, urmat de *Iordachi bacalul* și *Ene Schiupul bacalul* (11 august 1651), ultimii doi, judecând după nume, par să fie și ei originari din mediul grecesc¹⁸. Probabil că tot Ene Schiupul este și acel „*Iani bacalul, nepotul lui Lember*” care cumpără, la 12 iulie 1667, case cu pivniță în târgul Iași, pe Ulița Nouă, cu 450 de lei bătuți¹⁹, pe care, la 21 februarie 1679, le vinde lui Gheorghe vodă Duca cu 500 de lei²⁰. La 10 ianuarie 1658, un *Bute bacalul* este martor la o tocmală, alături de „Ramandi vel vistier, și Neanciul pârcălab, și Dumitru blănar”. Documentul comportă și trei semnături grecești ale martorilor²¹.

Treptat, în cea de a doua jumătate a secolului al XVII-lea, numărul bacalilor (a căror antroponimie sugerează o origine balcanică) atestați în documentele interne (necătând la caracterul răzleț al acestora din urmă) crește simțitor: *Andronie bacal*, de pe Ulița Rusească (17 februarie 1674)²², *Dumitru bacal* (între 11 februarie 1678 și 9 septembrie 1685), stăpânind a patra parte din moșia Tungujei, pentru care se judecă cu răzeșii săi²³; *Zamfir bacal* și *Mihai bacal* (ambii atestați la 13 mai 1680)²⁴; *Panaite Cambur bacal* (5 mai 1685)²⁵; *Crâstea bacal* (la 20 iunie 1690 și la 20 iunie 1690), cu „dugheana, în fața târgului,

înspre chervăsăria domnească”²⁶; *Dima bacal* (20 iunie 1690 și 21 mai 1693)²⁷; *Pascal bacal* (3 septembrie 1707, 6 februarie 1710 și 23 februarie 1710), la un moment dat acesta este numit „Pascal fost băcal”, stăpânind parte de moșie la Crăieși, ținutul Vaslui, împreună cu un „Toader blănarul, fiind răzeș acolo, ginerele lui Mihălache blănarul din Iași”²⁸ etc. Astfel, constatăm că negustorii bacali obțin acces la fondul funciar al țării din afara târgurilor, cum este cazul lui Dumitru bacal și cel al lui Pascal bacal.

O cale, utilizată și de alți negustori, prin care negustorii bacali puteau intra în stăpânirea moșilor era practicarea cametei. Un exemplu elocvent în acest sens ne servește cartea de judecată, din 27 august 1701, a lui Constantin vodă Duca, prin care acesta îl împuternicește pe „Ștefan băcalul din târgu di Iași” pentru „a ține și a opri ocina și vie și pomeți” ale lui Lupașco, fiul Botezatului din Bălești, până își va achita banii pentru 150 de „vedre de vin ce-i datorii lui Ștefan cu zapis, care pe o sută de vedre vin i-au dat Ștefan bani gata, iar pe cindzăci de vedre i-au dat Ștefan un cal”²⁹.

Un aspect caracteristic negustoriei alogene îl constituia înrudirea cu neamurile boierești moldovenești. Astfel, negustorul blănar, Enache Neculce, căsătorit cu Ecaterina Cantacuzino, a fost tatăl hatmanului și cronicarului Ion Neculce. Iar grecul rumeliot, viitorul domn, Gheorghe vodă Duca, căsătorit cu Anastasia Buhuș, în tinerețea sa a fost „băet de dugheană”. Fratele acestuia, fostul negușitor Cârstea vameșul, a fost întemeietorul neamului Hurmuzăcheștilor. Din același mediu ai ieșit și Ghiculeștii, strămoșul cărora, albanezul Gheorghe vodă Ghica, „au venit la Moldova cu negușitorie”³⁰. Și nici negustorii bacali n-au putut evita acest proces firesc. În această privință, un caz sugestiv este cel al lui Ștefan Pană, bacal din Iași, înrudit cu mica boierime de la ținutul Orhei. Astfel, la 20 octombrie 1736, „Vasilca, fata Bulardii”, ajunsă la bătrânețe și neavând copii „dă nepotului său, Ștefan băcal” „a ei drepti ocini și moșii, ci le-au avut di la tată-său, din Sângureni, din Crăsnășani, din Săsăni, din Bogzăști, parte ei, ci s-a faci și dintr-alti moșii”, cu condiția ca „după moarte să o grijască”³¹. La 1 iulie 1751, „Ștefan Pană băcal

¹⁵ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/230, 308-309; CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/361, 430-431; CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/420, 481; CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/453, 508-509; CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/464, 517-518; CDM, 1968a, III/196, 63; CDM, 1968a, III/442, 500-501, semnează „Νηκολας μπακαλοισ”; CDM, 1968a, III/464, 517-518, „sigiliul octogonal al lui Necula, având în exergă legenda „Νικολα...”, el însă semnează cu caractere slavone; CDM, 1968a, III/464, 517-518, „Neculei băcal, călăraș de Țarigrad; CDM, 1968a, III/442, 500-501.

¹⁶ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/442, 500-501, „Νηκολας μπακαλοισ”.

¹⁷ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/333, 407. Dintre aceste sigilii, „patru neclare, sigiliul octogonal al lui Căzacul conține o cruce și două slove: „O” și „Π”.

¹⁸ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/371, 439-440.

¹⁹ CDM, 1968a, III/1508, 325; CDM, 1968a, III/1523, 328.

²⁰ CDM, vol.4, nr.347, 98.

²¹ CAPROȘU, ZAHARIUC 1999a, I/438, 397-398.

²² CDM, 1968a, III/2336, 486.

²³ CDM, 1970b, IV/241, 74; CDM, 1970b, IV/920, 212.

²⁴ CDM, 1970b, IV/490, 124-125.

²⁵ CDM, 1970b, IV/879, 303.

²⁶ CDM, 1970b, IV/1254, 283.

²⁷ CDM, 1970b, IV/1254, 283, CDM, 1970b, IV/1560, 348.

²⁸ CDM, 1975, V/673, 173-174, CDM, 1975, V/917, 245, CDM, 1975, V/921, 246.

²⁹ CAPROȘU 2000b, III/180, 151-152.

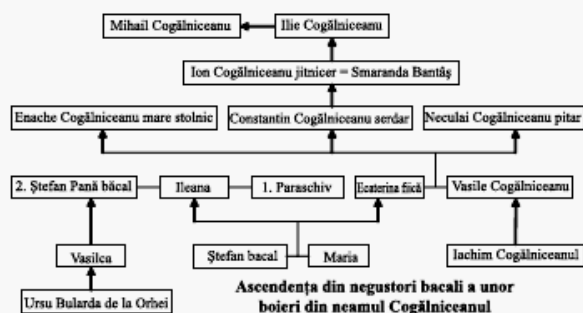
³⁰ NECULCE, 1986, 30.

³¹ MEF, 2008c, XI/11, 45.

din Eș, nepot Vasălcăi, fetii Ursului Bularda” face danie căpitanului Ioniți Mitica” părțile lui de moșie din satele Singureni, Crăsnășeni, Săseni, Bogzești și altele, de la ținutul Orheiului, pe care le avea la rându-i de danie de la Vasilca Bularda, deoarece „ajungând și el la scăpăciule, la boală și neputință, și neputând să caute aceste moșii, și văzând că li împre-soară și le mănâncă alții”³².

În continuare, Ștefan Pană bacal apare menționat și în alt context genealogic, împreună cu încă un „Ștefan băcalul, socrul lui Vasile Cogălniceanu”. Astfel, la 30 iulie 1754, Matei vodă Ghica întărește lui „Vasile blănariul neguțitoriu din Iași” o casă, situată „denaintea mănăstirii lui Bamovschii”, cumpărată cu 220 de lei de la Constantin Cogălniceanu. Acesta din urmă mărturisea că această „casă au fostu a moșilor săi, a lui Ștefan băcal și a soțului său, Mariei, și o au dat-o dzestre fiicii lor, mătușii lui, Ilenii, pre care au ținut-o Paraschiv ce-au fostu ispravnic la răposatul Dumitrașco Racovuță hatman”. Ulterior, „tâmplându-să de au murit soțul ei, Paraschiv, și ficiori cu dânsul n-au făcutu, s-au măritatu și după al doilea bărbatu, anume Ștefan Pană ce-au fost băcal, cu carile iarăși, neavându ficiori, la ce din urmă au luat cinul călugării și s-au numitu Elisaveta, care vâdzindu-se singură, că din două cununii ce-au avutu, ficiori n-au avutu, și socotindu și sprijineala și chivernisala sa l-au te Costandin Cogălniceanu ot visterie, fiindu-i nepotu de soră, și l-au priimutu să-i fi ficior. Decii și ei priimind-o ca pe o maică cătu au trăitu ea au ținut-o și au sprijinit-o”, iar ea lăsându-i casa mai sus menționată³³.

Acest Constantin Cogălniceanu, logofăt de visterie, fiul lui Vasile Cogălniceanu și nepot lui Ștefan bacal, este, la rândul său, tatăl lui Ion și străbunic cunoscutului om politic Mihail Cogălniceanu³⁴.

³² MEF, 2008c, XI/11, 45-47; MEF, 2008c, XI/290, 364.

³³ CAPROȘU 2001d, V/801, p.524-526.

³⁴ LECCA 1937, 334//335. GHIBĂNESCU 1933, CXVII, CLXIV, CLXVI-CLXIX.

Rude printre bacali au avut și unele ramuri ale neamului boieresc al Cerchezeștilor. Astfel, la 26 aprilie 1781, este menționată, în pricina pentru locul unei case din Iași, care aparținuse „Paraschevii ce-au ținut-o Andrei băcalbașa”. Ulterior „Parascheva locul acesta l-au dat danii nepotului său al 3-lea comis Ioniță Cerchez”. Pentru acel loc de casă, la 8 mai 1781, la judecată, „Ioniță Cerchez 3 comis prin jaloaba lui au arătat că o mătușe a lui, anume Paraschiva, pe care au ținut-o Andrei băcalbaș”, „din bunăvoia ei, neavând copii, i l-au dat danie”³⁵.

Și în prima jumătate a secolului al XVIII-lea numărul bacalilor este în creștere. Cu toate că de la prima apariție în Țara Moldovei a acestei categorii de negustori a trecut aproape un secol, ea își păstrează caracterul etnic eterogen. Spre exemplu, la 14 noiembrie 1741, într-un „izvod pentru negustorii streini ce s-au aflat aice în Iași” sunt menționați și doi băcali, unul din Rodos, și celălalt din Ianina, Epir: „Iane sân lui Andronii ot Rod, are băcălie, tij la Sveti Sava” și „Vali sân lui Dumitru ot Enina, asre băcălie, tij în Sveti Sava”³⁶. Iar la 1 septembrie 1744, cu grecul „Neculi băcal (Νηκολας πακαλης)” se angajază să facă o dugheană pe locul bisericii catolice din Iași³⁷. Nu în toate cazurile dispunem de detalii referitoare la originea etnică sau locul lor de proveniență, însă antroponimia permite localizarea multora din negustorii bacali în spațiul Imperiului Otoman. Este perioada când sursele interne menționează la Iași doi negustori aromâni (cuțovlahi): „Dima, coțovlah” și „Ștefan, coțovlah”³⁸.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea atestăm documentar bacali și în alte târguri ale Țării Moldovei (vezi Tabelul 1). Cu toate acestea, nu putem nega faptul că negustorii bacali au fost prezenți în orașele țării și în perioada precedentă, îndeosebi începând cu a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Probabil, însăși primul bacal atestat în Țara Moldovei, Gheorghe bacalul, a activat o perioadă la Bârlad. Iar Cârstea bacal și Dima bacal, în anii 80 ai secol al XVII-lea, probabil stăpâneau dugheni și în orașul Focșani, ținutul Putna.

Într-un compartiment separat trebuie de examinat problema apariției bacalilor în târgul Chișinău, ținutul Lăpușna. Documentele interne permit să constatăm că Chișinăul, care a devenit din 1641 moșie a mănă-

³⁵ CAPROȘU 2006f, VIII/17, 35-36; CAPROȘU 2006f, VIII/22, 39-40.

³⁶ CAPROȘU 2001d, V/111, 61.

³⁷ CAPROȘU 2001d, V/447, 252.

³⁸ MEF, 1975b, VII, 358, 363.

tirii Sfânta Vineri din Iași, obține, nu mai târziu de anii domniei lui Eustratie vodă Dabija (1661-1665), statutul de târg³⁹. Având în vedere că în istoriografie se admite că târgurile Țării Moldovei, în calitate de centre comercial-meșteșugărești, au avut încă la origini un procent însemnat de populație de origine alogenă, putem presupune o situație asemănătoare și în cazul Chișinăului. Scenariul de constituire a unui târg, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, probabil, se deosebea puțin de cel de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Astfel, la 20 decembrie 1795, Alexandru Ioan vodă Callimachi, emite hrisovul de constituire a târgului Telenești, prin care arată că „pentru starea moșiei s-au dat voia, prin cartea domniei mele deschisă ca să facă târgu, cu adunare de oameni streini dintr-alte părți de locuri, de piste hotar”⁴⁰.

Existența unei vii activități comerciale în târgul de pe Bâc este atestată documentar deja în anul 1676, dovadă fiind cele „trei dugheane la Chișinău”, făcute danie episcopiei Hușilor de către călugărița Dorofteia⁴¹. Reieșind din structura etnică complexă a localității (la 25 august 1755 se menționa că „se află acolo în târgul Chișinăului pe moșia mănăstirii case și dughene și pivnițe a târgoveți creștini, armeni și jidovi”)⁴², putem admite că printre negustorii de Chișinău, probabil, existau și bacali încă din momentul constituirii târgului, în mare parte de origine alogenă, dacă ținem cont de vecinătatea centrelor urbane ale raialelor otomane (Bender, Akkerman, Chilia, Ismail, Reni). Să nu uităm că acestea din urmă constituiau principalele puncte de tranzit spre Țara Moldovei a mărfurilor orientale destinate dughenilor bacalilor. Din acest punct de vedere, Chișinăul juca un rol foarte important, deoarece era situat la mijlocul căilor de legătură dintre târgurile raialelor otomane și Iași. Totodată, nu trebuie să uităm că mănăstirea Sfânta Vineri, stăpâna moșiei Chișinăului, de asemenea, era situată în Iași, fapt care ne sugerează că o parte din negustori (inclusiv bacali) sunt veniți aici din orașul de scaun al Țării Moldovei. Astfel, rădăcinile unor bacali chișinăuieni trebuie căutată și în mediul, de diferită origine etnică (greci, albanezi, moldoveni,

aromâni, sârbi, bulgari, lazi, armeni, georgieni etc.), a negustorimii ieșene.

Cert este faptul că primul bacal este atestat documentar la Chișinău abia în timpul recensământului din anul 1774, acesta fiind un oarecare „Spiridon bacal” (vezi Tabel 1)⁴³.

Deși catagrafia a fost elaborată pe timp de război, când o mare parte a populației țării era refugiată, totuși, la Chișinău continuă să-și desfășoare activitatea un bacal, spre deosebire de alte orașe ale Moldovei care, din punct de vedere al siguranței, se aflau într-un cadru geografic mai avantajos, cum ar fi, spre exemplu, Suceava, Hârlău, Bacău etc. (vezi Tabel 1). Din acest motiv avem tot temeiul să admitem faptul că, până la război, în Chișinău activau mai muți bacali.

Pentru perioada următoare războiului avem un document statistic, din 1798, referitor la segmentul comercial al locuitorilor Chișinăului. La această dată, negustorii erau reprezentați în oraș de patru națiuni: moldoveni (bimici și străini), armeni, evrei și sârbi. Negustorii, constituiți din abăgeni, bacali, bogasieri, blănari etc., dispuneau de 56 de dughene, plus un anumit număr de „alte dughene” evreiești. Printre moldovenii stăpâni de dughene sunt enumerați și trei bacali, anume: Gheorghe bacal, Tănase bacal și Anton bacal. În același timp, documentul statistic din 1798 atestă la Chișinău și 30 de crâșme. Printre proprietarii acestora figurează Anton bacal și un Vasile, numit „bocan”, probabil și el un bacal⁴⁴. Un document din septembrie 1797, referitor la comercializarea băuturilor spirtoase, semnat de mulți orașeni din Chișinău, creștini și evrei, ne permite să stabilim originea etnică a unuia dintre bacalii menționați mai sus, inclus în rândul negustorilor moldoveni (a se citi: creștini – *n.n.*). Este vorba de Anton bacal, care de această dată este numit Antonii Damasoche bacalis⁴⁵, fapt care ne permite să presupunem că este vorba despre un grec.

Ulterior, odată cu desemnarea Chișinăului în calitate de capitală a regiunii Basarabia (după 1812), numărul bacalilor este în creștere. Admitem că o parte din bacalii stabiliți cu traiul în Chișinău sunt veniți din Iași, după 1812, ademeniți de perspectiva utilizării, pe plan comercial, a imensei piețe economice a Imperiului Rus. În acest sens, catagrafiile populației târgului Iași (vezi Tabel 2), de până la

³⁹ SAVA 1937/76, 99-100, la 2 august 1666, în timpul domniei lui Alexandru vodă Iliș, este cercetată pricina referitoare la satul Visterinceni pe care „l-au luat Dabija vodă fără de voia lui și l-au dat târgoveților din Chișinău pentru ca să-și mărească hotarul târgului”; EȘANU, EȘANU 1998, 22-24, 90-91.

⁴⁰ COCĂRLĂ, 1991, 20.

⁴¹ SAVA, 1937/148, 103-104.

⁴² EȘANU, EȘANU 1998, 123-124.

⁴³ MEF, 1975b, VII, 434.

⁴⁴ IORGA, 1911, 116-121.

⁴⁵ EȘANU, EȘANU 1998, 147-149.

Tabel 1. Bacalii din târgurile Țării Moldovei după catagrafia din 1774*

<i>Târgul</i>	<i>Nr. de bacali</i>	<i>numele bacalilor</i>	<i>categoria fiscală</i>
Iași	47, inclusiv 7 bacal-bași	vezi numele lor în tabelul din Anexă	
Roman	9	Apostol, băcal, grec; Ene băcal; Ispiru băcal; Dumitru băcal; Miciu băcal; Pascal băcal; Bonciul băcal; Apostol băcal, Costandin, grec, băcal și „Toader cumnat Bonciului”	străini birnici
Botoșani	8	Panaite băcal; Ilie băcal; Gheorghii băcal; Adam Stari băcal; Apostol băcal; Necola băcal; Ilie băcal; Filip băcal	neguțitori; străini; ultimii 4 sunt: „neguțitorii ce sânt cu șederea în Botoșeni și rânduiele își dau cu neguțitorii de Eș”
Galați	4, inclusiv 1 bacal-bașa	Arhip băcal, Eni, cumnat lui Arhip, Paraschiv bacalbașa; Chirilă băcal; Iordache băcal	birnici; neguțitor cu rupta de cămară; scutelnic.
Piatra-Neamț	4	Hiza băcal; Petre băcal; Sava băcal; Năstasă băcal	birnici; birnici deosebiți
Focșani	2	Grigori Ivan băcal; Negoită băcan	birnici
Tecuci	2	Stan, băcal, holtei cu mamă; Nedelcu, băcal	birnic; rufet nevolnic
Târgul-Ocna	2	Radu băcal, lăturaș; Ștefan băcal	lăturași
Târgul-Neamț	1	Radu băcal	negustor străin birnic
Chișinău	1	Spiridon bacal	birnic
Total	78, inclusiv 8 bacal-bași		

N-au fost identificați bacali în: Târgul Frumos, Hârlău, Fălciu, Huși, Doroboi, Orhei, Vaslui, Cernăuți, Soroca, Suceava, Odobești, Hotin, Greceni, Cotnari, Bacău, Trotuș, Lăpușna, Bârlad.

* MEF, 1975b, VII.

1812, reprezintă un interes major în ceea ce privește stabilirea originii unei anumite părți a burgheziei comerciale din Chișinău al secolului al XIX-lea.

Un aspect important al instituției bacalilor îl constituie existența breslelor. Cu toate că bacalii sunt semnalați în Țara Moldovei încă în prima jumătate a secolului al XVII-lea, primele mențiuni, indirecte, referitoare la breasla (rufetul) bacalilor datează din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Despre acest fapt putem deduce din documentul din 5 iunie 1733, când este atestat „Ștefan Pan(ă) băcalbaș”, martor la vânzarea unei vii la Bucium⁴⁶. Din surse mai târzii, știm că starostele breslei bacalilor era numit bacal-bașa (adică capul (căpetenia) bacalilor). Dacă documentele atestă un bacal-bașa la 1733, este logic să admitem și existența, la această dată, a unei bresle a bacalilor. Nu excludem faptul că primele rufeturi ale bacalilor în Țara Moldovei au apărut încă în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, când constatăm o creștere numerică semnificativă a acestui tip de negustori. Și în a doua jumătate a secolului al XVIII-

lea numărul bacal-bașilor a fost creștere, din care fapt putem presupune că existau mai multe bresle ale bacalilor. Catagrafia din 1774, atestă în Țara Moldovei opt bacal-bași, din ei șapte activau în Iași și unul în Galați. În anul 1808, în Iași existau doar cinci bacal-bași (vezi Tabel 2), scădere determinată probabil de războiul ruso-turc (1806-1812). Din alte surse știm despre existența unor bresle ale bacalilor, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în târgurile Suceava (condusă de *Mușat bacal*)⁴⁷ și Botoșani (în frunte cu *Ion Lălu bacal*)⁴⁸. În acest sens, un interes major îl prezintă statutul acestora, din care ne putem face o închipuire generală despre modul de organizare a negustorilor bacali. Statutele breslelor bacalilor erau în mare parte asemănătoare între ele, însă existau și anumite particularități.

Astfel, breslele bacalilor erau conduse de un staroste (bacal-baș) ales de către membrii frăției și confirmat de către domn. Bacal-bașul era ajutat de consiliul a șase epitropi, aleși dintre membrii cei mai

⁴⁶ CAPROȘU, 2000c, IV/171, 122-123.

⁴⁷ FURNICĂ 1908, CII, 175-176.

⁴⁸ FURNICĂ 1908, XXXV, 62-63.

bătrâni și de cinste ai breslei. Bacal-bașul din Iași avea dreptul „a ținea 4 scutelnici oameni streini, care să ajute pe bacalbașa la îndeplinirea tuturor datoriilor ce are, fie către stăpânire sau către breaslă... căutând ca unul din scutelnici să fie știutor de carte și de limba țării”⁴⁹. Bacalbașa avea următoarele obligații: 1) „să fie cu purtare de grije pentru breasla băcalilor”; 2) „la poruncile domnești, care după obicei este dator a-le săvârși împreună cu breasla sa”; 3) „să judece pe cei de sub breasla lui, adică băcali cu băcali, care vor fi având pricini între dânșii pentru ale breslei lor”; 4) „împreună și cu alți mai bătrâni ai breslei a se păzi obiceiurile (breslei – *n.n.*) și a se urma după narturile (prețurile fixate pentru produsele de băcălie – *n.n.*) ce sunt date”⁵⁰.

Din statutul breslei bacalilor din Botoșani, din 1778, și din catagrafia populației orașului Iași din 1808⁵¹, știm că mulți bacalii aveau la dugheni de slugi, ucenici și calfe („băieți de dughene”). Se cerea de la negustorii să-i facă „cunoscut starostii, cu numele lor și cu locul de unde i-au adus, ca să fie trecuți în catastif”⁵². Totodată, se interzicea intervenția în treburile breslei a vreoa unui „boeru mare sau orice alt dregător”.

Breasla favoriza membrii înstăriți ai acesteia: „până nu-și vor deschide dughenile cei mai de frunte bacali, să nu aibă voie a deschide ceilalți din bacali”. Însă nu erau trecuți cu vederea nici membrii nevoiași, spre folosul cărora exista „cutia de milostenii” a frăției. Conform obiceiului „să ia de la toți cei mai de frunte, în fiecare Duminică, câte bani doi, ear la cei de mijloc câte bani unu”. Cu acești bani urma „să se ajute la lipsuri bătrânii și văduvele breslei, cum se va găsi cu cale de epitropi și staroste”⁵³.

Statutul breslei bacalilor din Suceava avea câteva particularități. Astfel se cerea ca „fiecare bacalie să fie îndestulată cu toate cele trebuincioase bacalilor, lucrurile să fie proaspete, curate și ținute în vase curate”, de asemenea se preciza că „bacali n-au voie a vinde șoricioaică, praf de pușcă sau alte materii otrăvitoare, supt grea pedeapsă”⁵⁴.

Pentru nerespectarea statutului se prevedeau o serie de sancțiuni, „se va supune la grele pedepse, și li se va pecetlui dughenile”. Astfel, pentru încălcarea nartului „se va osândi a plăti lei 500 pe seama casei

milelor”. În cazul în care se va dovedi că bacalul „are lucruri de mâncare, vechi și stricată, sau va vinde cu măsură înșelătoare, se va osândi la pedeapsa potrivit greșeli și se va da prin târg”⁵⁵.

Trebuie de subliniat că, competențele judiciare ale lui bacal-bașa se limitau la problemele de ordin intern ale breslei. În cazul în care negustorul bacal săvârșea o infracțiune gravă, urma să fie judecat de instanțe judiciare superioare, cum ar fi judecata domnească pentru negustorii creștini sau cele din raiatele otomane, pentru negustorii musulmani. Astfel, în această privință, un caz interesant este cel relatat la 3 decembrie <1742>, când domnul îl înștiințează pe boierul „Iordache capichiaie de Hotin” despre un „turc, anume Mehmet, de aici din Ieși, care având dugheană cu băcălie, s-au sculat cu gâlceavă asupra unui grec creștin și-au început a-l bate și-au scos și cuțitul, și l-au giunghiat în 3-4 locuri”. Acest turc, Mehmet bacal, a fost „trimis acolo, pașii și dumisale agăi, ca să-l pedepsească ca pe un om rău, făcător de rele, și să nu scape de la pedeapsa mării sali pașii”⁵⁶.

Negustorii bacalii deseori formau dinastii, prin transmiterea din tată în fiu a statutului profesional. Astfel, la 15 aprilie 1728, este menționat „Toma feciorul Dimei bacalului din târgul din Iași”, numit mai jos „Toma Dima de la Ieș”, vânzând, împreună cu fratele său, „Neculai sin Dima” vând o casă din Iași⁵⁷. La 20 septembrie 1731 Toma, fiul lui Dima bacalul, este numit și „Toma bacalul”⁵⁸, fapt care demonstrează existența unei continuități pe linie de familie în exercitarea acestui tip de activitate comercială. Acest lucru nu semnifică că, în mod automat, toți fiii unui bacal preluau profesia tatălui lor, realitate confirmată de un zapis din 24 noiembrie 1706, prin care Cosantin, fost buluc-bașa, vinde, cu 124 lei, o casă în Iași lui „dumisale Iorgăi armașul, fratele lui *Pascal băcalul* și a fratelui dumisale, lui Tanasâie”⁵⁹. Astfel, vedem că din trei frați, doar unul este numit bacal, iar alt frate este menționat în dregătoria de armaș. Din care situație putem deduce că obținerea statutului de bacal presupunea existența anumitor calități și condiții specifice.

Cu toate că, în Țara Moldovei, tagma negustorilor era împărțită în mai multe bresle (rufeturi) districte, ele nu constituiau comunități închise, deoarece membrii acestora frecvent formau uniuni dinas-

⁴⁹ FURNICĂ 1908, XXXII, 58-59.

⁵⁰ FURNICĂ 1908, XXXIV, 61.

⁵¹ CAPROȘU, UNGUREANU 1997, 140-235.

⁵² FURNICĂ 1908, XXXV, 62-63.

⁵³ FURNICĂ 1908, XXXV, 62-63.

⁵⁴ FURNICĂ 1908, CII, 175-176.

⁵⁵ FURNICĂ 1908, CII, 175-176.

⁵⁶ CAPROȘU 2001d, V, 353.

⁵⁷ CAPROȘU 2000c, IV/50, 36-37.

⁵⁸ CAPROȘU 2000c, IV/134, 96-97.

⁵⁹ CAPROȘU 2000b, III/312, 284-285.

tice. Fapt care este scos în evidență și de zăpădul de mărturie, întocmit la 1 mai 1708, prin care „Preda bacalul, depreună cu soțul meu Haida, fata Irimii blănar, fratele lui Mihălache blănar” vinde, pentru 50 de lei, un loc în Iași lui „cumnatului Toader blănarul”, loc pe-l avea „dzestre de la socru-mieu, Mihălachi blănariul”. Mărturia este semnată de mulți negustori greci, printre care și de Mazarachis, tatăl renumitului serdar Vasile Mazarachi⁶⁰, care a lăsat o amintire vie în Chișinău prin ctitorirea unei biserici.

Nu toți negustorii bacali își realizau marfa (băcălia) în prăvălii (numite și ele băcălii) aflate în stăpânire personală. Era răspândit și luarea în chirie a dughenilor și a locurilor de dugheană. Un exemplu în acest sens a fost consemnat la 1 septembrie 1744, când viceprefectul bisericii catolice din Iași, Ioanis Maria Ausilis („Ion Franțescu Marie Auxiliu”) se înțelege cu grecul „Neculi băcal (semnează grecește: Νηκολας πακαλης)” pentru un loc „la poarta despe ulița lângă dughenile noastre a besăricii, alături lângă zidul Trisfetitelor”. Pe acest loc Necule băcalul obține permisiunea să „facă 2 dughene cu cheltuiala lui și să de acele dughene ce an câte 15 lei la mânăstire pentru loc”, și dreptul de „a șăde în dzece ani cu bună pace”. După zece ani și o lună de la momentul înțelegerii, în cazul în care „s-ar tâmpla să-l scoată, atunci să aibă a chema doi meșteri. Unul din parte besericii și altul din parte lui Neculi băcal”, că să stabilească prețul dughenilor, „să-i întoarcă banii” cheltuiți la construcția acestora. Iar biserica să-și poată găsi „alții cu chirie ca să între într-însele”⁶¹.

Ulterior, această băcălie a continuat să fie dată în chirie negustorilor străini, deoarece la 3 august 1767, asistăm la un conflict inițiat de „iazoviții (iezuiții – *n.n.*) de la Beserica Ungurească de aici, din târgul Ieșii, ce având ei o dugheană a lor la Ulița Mare, ar fi dat-o cu chirie la un Panaiot băcal, de au pus marfă băcălie într-înșă, tocmindu-să cu anul, și numitul Panaite căzând la datorie, ar fi încuiat dugheana cu marfa ce iaste într-înșă și au fugit de sânt acum cincisprezece luni și nici stăpânilor celor cu dugheana nu le-au plătit chiria pe cât au șăzut într-înșă; Și să păgubesc și de chirii dughenii, fiind închisă”. În aceste condiții, iezuiții intervin pe lângă domnul Grigori

Ion vodă Callimachi „ca să li să deșchiză dugheana, să o dea la alții cu chirie”.

Ca urmare, domnul poruncește marelui agă ca „să mergi la acea dugheană și să aduci și 2-3 negustori turci și câțiva din rufetul băcalilor, să descuiți dugheana aceea și ce marfă se va găsi într-înșă să o dați în mâna lui băcal-bășa, ca să fie supt păstrare lui până ce va veni stăpânul acei marfe. De care marfă să se facă izvod anume, în care să te iscălești atât dumneata, vel agă, cum și negustorii turci, punându-și pecețile lor să se iscălească și băcalii cei ce se vor întâmpla față; care izvod, împreună cu marfa, se va da la mâna lui băcal-bășa”. Astfel, iezuiților li s-a reconfirmat dreptul de stăpânire asupra dughenii, pe care pot să o „dea cu chirie cui vor vrea”⁶².

Acest caz este elocvent în ceea ce privește caracterul foarte complex al relațiilor sociale în care s-au manifestat bacalii, persoane diferite ca origine etnică, proveniență socială și categorie fiscală. Asistăm la dificilul proces de constituire a burgheziei moldovenești. Au loc neînțelegeri dintre negustorii locali (în mare parte de origine străină, însă împământeniți) și cei străini (veniți de curând), încât la 1 ianuarie 1731, domnul Grigore vodă Ghica este nevoit să adopte o politică protecționistă, stabilind taxele pentru negustorii străini din Iași. Deoarece acești „neguștorii streini, care vin aice dintr-alte părți de loc cu marfă” de tot felul și cu băcălii, și deschid dughene prin hanuri și la ulițe, și vând de a mână, fac alișverișuri ca și cești de loc”. În acest fel prejudiciază pe „cești de pe loc, și ei, neguștorii care trag biru pământului n-au nici o hrană, închizându-să hrana din pricina streinilor”. Domnul decide să întreprindă măsuri pentru protejarea negustorilor locali de concurența acelor „streini: întâi, cei ce vând băcălii să aibă a da câte un leu pe lună, iar carii vor vinde de altu feliu de negoți suptire, aceia să dea câte doi lei pe lună”. În cazul în care aceștia „n-ar înțelege și n-ar da banii pe nartul ce li s-au dat și s-au așezatu, pe unii ca aceea să aibă ai duce la dumnealui vel vistiemic să plinească de la dânșii și să le vie de hac”⁶³.

Existau taxe speciale pentru tranzitarea produselor de băcălie (spre exemplu, la 1 iulie 1741, Grigore vodă Ghica fixează taxele ce trebuiau plătite de negustori pentru marfa ce trecea prin Braniștea domnească: „3 potronici de carul cu băcălie”⁶⁴ și taxe pentru comercializarea acestora (cântarul și mortapsia).

⁶⁰ CAPROȘU 2000b, III/338, 305.

⁶¹ CAPROȘU 2001d, V/447, 252; Vezi și cazul dughenii de băcălie de la poarta mânăstirii Sfântul Spiridon. Din câte știm, între anii 1780 și 1783, a trecut, pe rând, prin mâinile mai multor negustori bacali chiriași: Hriste bacal, Costandin bacal și Zaharie bacal. In: CAPROȘU 2006f, VIII/193, 246-252.

⁶² CAPROȘU 2004e, VI/804, 708-709.

⁶³ CAPROȘU 2000c, IV/111, 81-82.

⁶⁴ CAPROȘU 2001d, V/36, 28.

Mulți negustori bacali străini obțin cărți de scutelnicie, fiind elibetați de plata dărilor. Un exemplu în acest sens este cazul consemnat într-o carte domnească din 13 martie 1740. La această dată, domnul Grigore vodă Ghica arată că, „i-am miluit cu o carte a noastră, ca să fie în pace de bir” pe „sluga noastră Stoica, căpitanul de drăgani și pentru frate-său, Gheorghe băcal, carele fiind oameni streini într-acest pământ, neavând altă chiverniseală”. Însă „de acmu, jăluindu-ni-să cum, după ce au vrut muscalii să să ridice de aici, din orașul Iașilor, ca să meargă la țara lor, au dat jaf la dugheana lor și-au prădat de tot ce-au avut și carte ce-au avut de milă”.

În aceste condiții, domnul le reconfirmă vechea scutire. Din cartea de scutelnicie se evidențiază două componente distincte. Prima se referă la scutirea personală de dări a acestor frați: „și iar am dat această carte a domniei mele, întru carele hotără și pentru acești doi oameni, și casa lui și dugheana să fie iertate de toate dăjdile câte ar fi pe alți neguțitori: de civerturi, și de hârtii, de cai împărătești, și de cai de mezil, și de chile și de ialovițe, și de schimburi de galbeni sau de lei, au de zloți, și de alte de toate, măcar orice greu ar ieși pre alții în țara domniei mele, ei, niciodată, nici cu unile să nu-i supere și carte aceasta să o ție în samă”.

Al doilea compartiment ține de scutirea de dări a băcăliei și a personalului acesteia: „așijderea, și pentru o dugheană cu băcălii ce ar avea la fața târgului și pentru un om strein ce ar avea la dugheană, iarăși poruncim și pentru acel om, mai mult decât un galben să nu dea la vremea hârtiilor, iar alt măcar un ban mai mult să nu dea nimirui; și acei dughene să-i dea toți bună pace și să fie ferită și de schimburi dinspre neguțitori, și de toate cheltuielile agești, de fânari și de plimbare agăi și de alte câte ar fi pre alte dughene cu băcălii”⁶⁵.

Este un document important și pentru studierea politicii fiscale a domniei în domeniul comerțului. În linii generale, negustorii bacali au făcut parte din cele mai diverse categorii fiscale, fapt care conferă acestei probleme un caracter complex. Având în vedere importanța acestui aspect, care merită un studiu separat, ținând cont și de lipsa spațiului, amânăm examinarea acestuia pentru altă ocazie.

O altă problemă interesantă o constituie activitatea comercială propriu-zisă a negustorilor bacali, deoarece, pe parcursul timpului, gama de produse a variat și s-a lărgit semnificativ. Pe lângă mirodenii se comercializau și alte tipuri de produse alimen-

tare, începând cu cele de primă necesitate, dar și parfumerie, apoi produse de farmacie etc. Domnii au încercat în mod repetat să stopeze acest proces, pentru păstrarea unei stricte specializări. Astfel, în septembrie 1783, domnul Alexandru Constantin Mavrocordat, confirmă privilegiul acordat tuturor negustorilor de domnii anteriori. În hrisovul domnesc se precizează că: „abăgerii, băibărăcarii, rachierii, băcalii și alte esnafuri să nu fie volnici a vinde pin dughenile lor marfă supțire care vându neguțitorii dughenii, ce numai marfă care esti de trebuință lor să ție și să vândă pin dughenile lor”⁶⁶.

În același timp, negustorii bacali, în special cei înstăriți, nu se limitau la obținerea veniturilor doar din comercializarea produselor de băcălie. Pentru a doua jumătate a secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea, documentele ne permit să constatăm că de cele mai dese ori la teigheaua dughenei stăteau nu bacalii, adică patronii, ci persoane angajate, așa-numiți „băieți de dugheană”: slugi, ucenici și calfe (vezi Tabel 2⁶⁷). Această situație permitea bacalilor să desfășoare o vastă activitate economică. Sunt cunoscute cazurile când bacalii luau în arendă moșii și sate. Astfel, în anul 1780, mănăstirea Sfântul Spiridon din Iași, dă în arendă („vinde moșia”) satul „Dumeștii ot Vasluiu lui Anastase băcalbaș”⁶⁸.

Știm despre faptul că mulți bacali luau în arendă cântarele târgurilor. Spre exemplu, în anul 1780, cântarul din „târgul Romanului” era arendat de „Costandin băcal”, iar a celui din „târgul Otaciului, de la Bade băcal ot tam”; În anul 1781, cântarul din „târgul Ieșii” a fost vândut „hagi Gheorghii băcalul”, iar venitul cântarului din „târgu Romanului” era ridicat în continuare de „Costandin băcal ot tam”; în 1783 „cântarul Bârladului” era arendat de „Costandin băcalul de acolo”⁶⁹.

Amintim că produsele băcăliei de asemenea erau trecute pe la cântarul târgurilor. Detalii în această privință ne oferă hrisovul din 15 noiembrie 1766, prin care domnul Grigore Alexandru vodă Ghica reglementează venitul cântarelor din târgurile (în afară de cele din Botoșani, Focșani și Galați) Țării Moldovei, pe care le face danie mănăstirii Sfântului Spiridon din Iași, pentru Spital. Astfel, „la 1000 oacă de ceată să se

⁶⁶ CAPROȘU 2006f, VIII/178, 230-232.

⁶⁷ Tabelul 2 este elaborat în baza următoarelor surse: *Catavifilul Iașilor de la 21 ianuarie 1755*. In: CAPROȘU, UNGUREANU 1997, 21-69; *Recensământul populației Moldovei din anul 1774*. In: MEF, 1975b, VII/ 357-392; *Condica scrierii sufletilor și a familiilor a stării de gios din târgul Iașii. 15 iulie 1808*. In: CAPROȘU, UNGUREANU 1997, 140-235.

⁶⁸ CAPROȘU 2006f, VIII/1, 1-7.

⁶⁹ CAPROȘU, I., 2006f, VIII/68, 89-96; CAPROȘU, I., 2006f, VIII/68, 89-96; CAPROȘU, I., 2006f, VIII/193, 246-252.

⁶⁵ CAPROȘU 2000c, IV/383, 280.

ia cantarietica câți doi pol lei, și la un poloboc cu untu, cu miere, sau său și cu altile să se ia cântarietica câți șasăzeci de bani, iară altă marfă băcălie și orice alte lucruri să vor trage la cântariu, să se ia din toată trăsura de patruzeci și patru oacă câți șasă bani cantarietica⁷⁰. Având în vedere acest din urmă aspect, am putea admite și alte motive ce i-au determinat pe unii dintre bacali să cumpere venitul cântarului.

În concluzie, trebuie să menționăm că fenomenul negustorilor bacali în Țara Moldovei apare în perioada de trecere de la medieval la modern. Bacalii, constituiau o parte însemnată a negustorimii moldovenești și, în acest mod, au favorizat dezvoltarea relațiilor marfă-bani, contribuind la apariția germenilor burghezii naționale. În acest fel, cât n-ar părea de straniu, însă Orientul a contribuit semnificativ la apariția primelor elemente de modernitate în Țara Moldovei.

SUMMARY

Issues related to merchants Bacal

Oriental influence and presence in Moldavia fairs (17th-18th centuries)

Spice trade was present in Moldavia from the beginning of its existence. However, in the 17th century stands out as a separate category of merchants, specialized in transportation and marketing of certain spices and oriental food. These merchants were known in Moldavia under the name of *Bacal*, most of them were established by fairs, according to the needs of the profession. Internal documents show that they usually had their origins in the Christian Balkans community of the Ottoman Empire (Greeks, Albanians, Aromanians, etc). Available sources testify that this guild existed also in Chisinau fair.

Bibliografie:

- CAPROȘU, I., UNGUREANU, M-R., 1997, *Documente statistice privitoare la orașul Iași*, vol. I (1755-1820), Iași, 1997.
- CAPROȘU, I., ZAHARIUC, P., 1999a, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. I Acte interne (1408-1660), Iași.
- CAPROȘU, I., 2000b, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. III Acte interne (1691-1725), Iași.
- CAPROȘU, I., 2000c, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. IV Acte interne (1726- 1740), Iași.
- CAPROȘU, I., 2001d, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. V Acte interne (1741-1755), Iași

⁷⁰ CAPROȘU, I., 2004e, VI/747, 651-653.

CAPROȘU, I., 2004e, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. VI Acte interne (1756-1770), Iași.

CAPROȘU, I., 2006f, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. VIII Acte interne (1781-1790), Iași.

CANTEMIR, D., 1992, *Descrierea Moldovei*, Chișinău.

CIHODARU, C., 1980, *Dezvoltarea economică*, în „Istoria orașului Iași”, Iași, 1980, vol. I.

CDM, 1968a, *Catalogul Documentelor Moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, vol. III (1653-1675), volum întocmit de Mihai Regleanu, Doina Duca, Constanța Neculescu, Veronica Vasiliu, Cornelia Crivăț, București, 1968.

CDM, 1970b, *Catalogul documentelor moldovenești din direcția arhivelor centrale*, vol. IV (1676-1700), volum întocmit de Mihai Regleanu, Doina Duca-Tinculescu, Veronica Vasiliu, Constanța Neculescu, București, 1970.

CDM, 1975, *Catalogul documentelor moldovenești din direcția arhivelor centrale*, vol. V (1701- 1720), volum întocmit de Veronica Vasilescu, Doina Duca-Tinculescu, București, 1975.

COCĂRLĂ, P., 1992, *Târgurile sau orașele Moldovei în epoca feudală. (sec. XV-XVIII)*, Chișinău, 1991.

EȘANU, A., EȘANU, V., 1998, *Chișinău. File de istorie. Cercetări, documente, materiale*, Chișinău, 1998.

FURNICĂ, D.Z., 1908, *Din istoria comerțului la români, mai ales băcănia*, București, 1908.

Ghibănescu, GH., 1933, *Surse și izvoade (documente cogălnicene între 1520-1878)*, vol. XXV, Iași.

IORGA, N., 1911, *O statistică a Moldovei de peste Prut în 1798*, în „Studii și Documente”, vol. XXI, București.

IORGA, N., 1925, *Istoria comerțului românesc*, vol. I Epoca veche, București.

LECCA, O-G., 1937, *Familii boierești romane. Istorie și genealogie*, București, 1937.

NECULCE, I., 1986, *Letopisețul Țării Moldovei*, București, 1986.

MEF, 1975a, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII, partea 1, alcătuirea, cuvântul introductiv și comentariile de P.G. Dimitriev. Sub redacția lui P.V. sovetov, Chișinău, 1975.

MEF, 1975b, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII, partea 2, alcătuirea, cuvântul introductiv și comentariile de P.G. Dimitriev. Sub redacția lui P.V. sovetov, Chișinău, 1975.

MEF, 2008c, *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea. (1787-1800). Cărți domnești și zapise. Moldova în epoca feudalismului*, vol. XI, volum realizat de Larisa Svetlicinai, Demir Dragnev, Eugenia Bociarov, Chișinău, 2008.

SAVA, A.V., 1937, *Documente privitoare la târgul și tinutul Lăpușnei*, București, 1937.

**Anexă. Tabelul 2. Bacalii din târgul Iași în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea
- începutul secolului al XIX-lea**

Târgul Iași	1755		1774		1808		
Mahalaua	Numele băcalilor	Starea fiscală	Numele băcalilor	Starea fiscală	Numele băcalilor	Starea fiscală	
Ulița Mare	Adam băcal; Bălaș băcal; Costandin sãn Gligori, băcal; Andoni Moraitu, băcal; Nicola băcal; Panaite băcal;	strein, ruptaș; strein; strein, ruptaș la visterie; strein, ruptaș la visterie; strein, ruptaș la visterie;	Sterie, grec, băcal; Iani Frangu, grec, băcal; Sterie băcal; Toader, calfi la băcălia lui Anastas, bacalbaș la han; Iordachi, gălățean, slugă tj la Anastasie ot tam;	3 birnici căsași; 2 holtei	Hagi Dimul bacal; Coste Chiniază, băcal, cu doi feciori în dugheană; Iani Stamat, bacal, cu o slugă; Zamfir bacal, un fiu al lui și o slugă; Gheorghe bacal, holtei, cu 2 slugi; Anastasă bacalbașa, cu două calfe și o slugă; Gheorghe bacalbașa, un fecior al lui și două slugi;	scutelnici; neguțorii de la Hrisovul întâi; neguțorii Hrisovului al doilea; cei iertați cu hrisoave și cărți gospod;	
Bărboiul	0		Nicola băcal; Constantin băcal; Petre Cifite, băcal; Iani, calfi la băcalul Gheorghii, ghiurghiu Asfădur, arman, băcal	birnici căsași; holtei; armeni	Ion bacal, cu două calfe; Anastasă bacal, cu o slugă a sa; Două calfe la dugheana lui Dominte bacalbașa; Dimitriță bacalbaș, cu soțul său Elenco, 3 copii, și 4 slugi; Două calfe la dugheana lui Gheorghe bacalbașa; Gheorghe bacalbașa cu soțul său, Ioana, cu 6 fii și o slujancă Toader bacal, cu soțul său Zamfira și Ioan fiu vitreg; Dimitriță bacalbaș, cu soțul său Ilina, 3 copii și 4 slugi;	scutelnici; neguțorii de la Hrisovul întâi; ruptele visteriei breslele;	
Rusească	Nicola băcal; Crăste băcal; Ștefan băcal; Ștefan Căplan, băcal; Andriiu, băcal, cupeș; Tănase băcal; Rali băcal; Enache, brat ego; Toma, băcal, cupeș; Ștefan, sluga lui Toma băcal; Enache băcal; Apostol băcal; Ioniță băcal, sãn Istrate; Enache, băcal, grec; Ioniă, holtei, sãn Sandul băcal	ruptaș; strein, ruptaș la visterie; neguțitor; neguțitor; strein, ruptaș la visterie; strein, ruptaș la visterie; ruptaș nou; neguțitor; călăraș ot Doamnă ruptaș la visterie; ruptaș; ruptaș de cămară; strein, ruptaș la visterie;	Ioniță băcal; Panaite, grec, băcal; Iacob Botezat, băcal; Ioan, la băcălia lui Dumitru morait; Găitan, grec, la băcălia lui Xanfopulo; Dumitru băcal; Ovanes, arman, băcal Avram, jidov, frățu, băcal	birnici căsași holtei săimenii agești armenii jidovii			
Podul Vechi	0		Dumitru, grec, băcal; Sava băcal; Alexandru, grec, la crăș- ma lui Iani băcal, laz; Arotin băcal;	birnici căsași; armean	Iani Gheorghe bacal, fratele său Apostol și o slugă; Toader Tătar, bacal, cu soțul său Anița Stoian, bacal, sărb,	hrisovul și Hri- sovului al doilea scutelnici scutelnic	
Târgul Făinei	-		Apostu, grec, băcal	birnic căsași;	0		
Chirvășăriei	-		0		0		
Hagioaci	Costandin, grec, băcal; Gheorghie, ungar, băcan; Andriu, băcal, cupeș; Mandole, grec, băcal; Ispir băcal; Costandin, băcal, cupeș și Manolache, grec, la el; Năstase, grec, băcal la streini;	strein, ruptaș la visterie scutelnic la izevoviți; neguțitor; strein, ruptaș la visterie; beșliu; neguțitor; strein;	Ursachi, grec, băcal; Gheorghe Nicu, grec, băcal; Adam, laz, băcal; Sămion, calfi la băcălia lui Lupul, cazacliu;	birnici căsași; holtei	Dumitrachi sãn Proca, ba- cal, cu o slugă și slujnică; Două calfe la dugheana lui Elefterie bacal; Haralamb bacal, cu soțul său Illeana, 1 fiu și 2 slugi; Anghel bacal cu două slugi;	negustorii (hrisovul și) Hrisovului lui Andrei Pavci ruptele Visteriei; scutelnici boie- rești; scutelnici boie- rești;	

Măjile	–		0		Alexandru Cortighian, bacal, cu soțul său Maria, cu un fiu și un ueniec;	Sudrii rușăști
Strâmbă	0		Stavăr băcal; Hriste, grec, la crășma Mărzâi bacalbaș	birnici căsași; holtei;		
Sârbească	Manolache băcal, dărăban; Gheorghe, grec, băcal; Gligore, băcal;	ruptaș strein, ruptaș la visterie				
Fânărici	–		Constantin, laz, cărcimar la bacalbaș Iani ot Ulița Mari; Iani, laz, băcal ot tam; Alexa Mărza, băcal ot tam; Iani, băcal ot Bărboi; Ianachi, laz, cupeț la cărcima lui Iani, bacalbaș ot tam; Iani, bacalbaș ot tam; Hai Năstasă, băcal ot tam; Necula, grec, băcal ot Flagioae; Iani Mirza, băcal ot tam; Hristea, băcal ot mahalaua Strâmbă; Năstas, grec, băcal ot tam; Toma, băcal ot tam; Dumitru, băcal, cazaclu ot tam; Mărza, bacalbaș ot tam; Sterii băcal; Năstasă, bacalbaș ot han; Năstasă Macri, băcal	neguțitori bir- nici		
Feredeile	0		0		Pricopi bacal, cu soțul său Catrina și o fiică; Apostoli sânt Ștefan bacal, cu soțul său Todosiica și un fiu; Riga bacal, cu soțul său Chira, doi fi și trei slugi; Costandin bacal, cu soțul său Nedele și două slugi; Sandul Rafaz, bacal, cu soțul său Zamfira, cu doi fi și o slujnică	birnici; cei iertați cu cărți; scutelnici;
Broșteni	Nicolai, băcal, grec;	strein, ruptaș la visterie;	Ivan băcal	birnici căsași;		birnici; scutelnici;
Frecău	Dumitru băcal; Constantin, băcal, cupeț	ruptaș de cămară, neguțitor;	Panaite, grec, băcal	birnici căsași;		
Trapezânească	Eni, bacal, cupeț;	neguțitor				
Bivolari	–		0			
Tătărăși	–		0			
Rufeni	–		0		Neculai bacal, cu soțul său Zoița și doi fi; Alexandru bacal, cu soțul său Maria, un fiu;	scutelnici;
Căcaina	–		Andri băcal	ciocli	Letter bacal, cu soțul său Maria; Anghel bacal, cu soțul său Păuna, 3 fi și o slugă; Vasile bacal; Iane bacal, cu soțul său Nastasiia, un fiu, o văduvă; Alexandru bacal, ruptaș, cu soțul său Maria, 4 fi și o slugă.	hrisovulgiți de la Hrisovul al 2-lea scutelnici; ruptele visteriei;

Muntenimea de Jos	-		0		Gheorghe bacal, cu soțul său Sanda; Ștefan bacal, cu soțul său Sofia, doi fi; Iordachi bacal, cu soțul său Nastasăica, un fiu, o calfă și două slugi; Stioca bacal, cu soțul Maranda, 4 fi, 8 slugi; Roman bacal, cu soțul său Catrina și 5 fi; Costantin bacal, cu o slugă;	scutelnici;
Muntenimea de Sus	-		0			
Târgul de Jos					Dumitrachi bacal, cu trei ucenici Gheorghî bacal, cu soțul său Catrina, soacră sa și doi cuconăș; Nicola bacal, cu soțul său Despina, 4 copii și o slugă; Gheorghe bacal, cu soțul său Dina, un ucenic și o slujnică; Stanciul și Dobre, bacali; Gheorghe bacal, cu soțul său Palaghie, cu doi copii; Todorachi bacal; Neculai bacal, cu soțul său Marie, un frate al său, un ucenic și o slujnică; Vasăli bacal, cu soțul său Ileana și un ucenic;	birnici; neguțitorii Hri-sovului întâi; neguțitorii Hri-sovului al doilea; ruptele visteriei; scutelnici;
Ciuchi					Panaite Lazu, bacal, cu Smaranda;	scutelnici;

Piața Chișinăului (după *Retro Chișinău*)